

Josep M. de Casacuberta i l'Institut d'Estudis Catalans

Nasqué a Barcelona el 4 d'octubre de 1897, dins d'una família de comerciants i naviliers. Per part de pare provenia d'Arenys de Mar, però la mare, oriünda de Palamós, havia nascut a Puerto Rico. Per aquest motiu la seva llengua materna era el castellà. A més, a causa dels negocis familiars, va viure de petit a Hamburg, de manera que la seva segona llengua sembla que fou l'alemany.¹

Retornada la família a Barcelona, Casacuberta, per indicació paterna, estudià dret i s'hi llicencià el 1917. Atret, però, per la cultura catalana, assistí als Estudis Universitaris Catalans, on tingué de mestre Antoni Rubió i Lluch i també, el 1913, Jaume Massó i Torrents. Fruit d'aquestes lliçons és el primer treball conegut de Casacuberta, «Índex dels noms propis de la *Crònica* d'En Ramon Muntaner», fet en col·laboració amb Lluís G. Serrallonga, i publicat el 1914 als *Estudis Universitaris Catalans*.²

De fet sabem que ambdós, Serrallonga i Casacuberta (que llavors tenia disset anys!), col·laboraven amb Antoni Rubió en l'edició de la *Crònica* de Muntaner, per la qual s'interessava el mateix Prat de la Riba en la sessió del 26 de setembre de 1915 (Balcells i Pujol, 2008, I, p. 130). Devia ser l'inici del seu aprenentatge com a filòleg, és a dir, com a editor de textos antics, i com a onomatòleg, especialista en onomàstica.

D'acord amb aquesta vocació, continuà els seus estudis a la Universitat de Barcelona, on es llicencià en filosofia i lletres el 1921 amb premi extraordinari. Però la seva formació no es limità a la que havia adquirit a Catalunya, sinó que el

1. Vegeu *Els Premis d'Honor de les Lletres Catalanes* (a la coberta 25 *Premis d'Honor, 1969-1993, Òmnium Cultural*), publicat sense lloc ni data. La biografia de Casacuberta, signada per Joan Alcaraz, hi és a les p. 85-90.

2. Josep M. de CASACUBERTA i Lluís G. SERRALLONGA, «Índex dels noms propis de la *Crònica* d'En Ramon Muntaner», *Estudis Universitaris Catalans*, VIII (1914), p. 103-147.

curs 1920-1921 fou lector d'espanyol a la Universitat de Montpeller, on pogué completar la seva formació lingüística amb professors ben prestigiosos com Maurice Grammont, gran fonetista, i Georges Millardet, especialista en geografia lingüística i gramàtica històrica, i també amplià estudis a Suïssa, amb Louis Gauchat, dialectòleg, i Jakob Jud, romanista eminent.

Després d'haver adquirit una formació lingüística ben sòlida, retornà a Barcelona i el mateix any 1921 (és a dir, als vint-i-quatre anys) l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) li confià l'encàrrec d'organitzar i dirigir la nova Oficina de Toponímia i Onomàstica,³ constituïda el 28 de desembre de 1921 (Balcells i Pujol, 2008, I, p. 186). Fruit d'aquesta dedicació és la *Memòria sobre la preparació del diccionari de toponímia i onomàstica catalanes presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Mancomunitat de Catalunya*,⁴ la redacció i publicació de la qual fou acordada per la Secció Filològica en la sessió celebrada aquell 28 de desembre. Aquesta memòria, redactada per Josep M. de Casacuberta, és datada el 19 de gener de 1922 i fou signada per Pompeu Fabra i per Jaume Bofill i Mates, president i secretari, respectivament, de la dita Secció. Com diuen Albert Balcells i Enric Pujol (2008, I, p. 186):

En aquest document es fixen els àmbits d'actuació (realització d'enquestes sobre la toponímia vivent, recull de materials gràfics, despullament de textos antics i de publicacions modernes sobre la matèria...) i s'expliciten els criteris a seguir (s'estableix una preferència dels materials toponímics per damunt dels onomàstics, es dóna tanta importància a la formació moderna i contemporània dels noms de lloc com a la formació antiga i es procura que els materials tinguin un caràcter «el més objectiu possible»). Així mateix, s'hi insinua la necessitat de revisar el *Nomenclàtor de les ciutats, viles i pobles de Catalunya* (publicat el 1918 per la Mancomunitat) i els fulls del mapa geogràfic elaborats fins aleshores.

Balcells i Pujol afegeixen en nota:

Sembla que en la gestació del nomenclàtor intervingué l'Institut Geogràfic i Estadístic de Madrid, i que fou possible per la intervenció de Puig i Cadafalch. Vegeu l'acta de la SF del 8 de novembre del 1917 (llibre 2). A l'acta del 19 de setembre del 1918 es diu que se n'ha procedit a la revisió (ASF, llibre 4).

Cal assenyalar a més que l'abast d'aquest projecte no es limita a Catalunya sinó que pretenia comprendre «la Toponímia i l'Onomàstica dels països de llengua catalana i territoris limítrofs», és a dir, de les parles occitanes i aragoneses sobretot,

3. Cal tenir en compte que llavors s'entenia per *onomàstica* no pas l'estudi de tota mena de noms propis sinó exclusivament dels noms propis de persona, és a dir, allò que avui anomenen *antroponímia*.

4. Consultable al Servei de Documentació i Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans.

que Casacuberta devia conèixer també directament per mitjà de la seva activitat dins l'excursionisme científic, fruit de la qual fou el qüestionari que publicà junt amb Josep Maria Batista i Roca sota l'epígraf *Enquestes sobre Geografia humana de Catalunya, València i Balears, principalment en l'aspecte etnogràfic. I. Comarques i altres divisions del territori, Qüestionari núm. 15 de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya*; quatre pàgines sense data, aparegudes a Barcelona abans del 30 d'abril de 1923, segons la bibliografia de Casacuberta que Amadeu-Jesús Soberanas va incloure al final del segon volum de l'*Homenatge a Josep M. de Casacuberta* (Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981). Va participar també junt amb Batista i Roca i Antoni Griera en el viatge organitzat conjuntament per l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (AEFC) i l'IEC a l'Alguer el febrer de 1922 a fi de recollir el màxim de testimonis de la cultura catalana algueresa i realitzar anotacions per a l'*Atlas etnogràfic de les terres catalanes* i l'*Atlas lingüístic de Catalunya*.⁵

L'activitat portada a terme per Casacuberta a l'IEC en els dos primers anys és descrita en el *Report de treballs fets per l'Oficina de Toponímia i Onomàstica durant el bienni de 1922-1923*,⁶ datat el 10 de març de 1924, que palesa una feina enorme, realitzada metòdicament d'acord amb el programa següent: «I) Enquestes sobre Toponímia vivent; II) Recull de materials gràfics; III) Despullament de textos antics, plans i catastres; IV) Despullament de publicacions sobre Toponímia i Onomàstica i d'altres obres; V) Preparació de qüestionaris; VI) Organització dels materials; i VII) Altres treballs» (p. 3).

A més, demostrant la seva sòlida formació lingüística, el 1923 publicà al *Butlletí de Dialectologia Catalana* (XI, p. 105-107) una recensió detallada del treball de Peter Rokseth «La diphtongaison en catalan» (*Romania*, XLVII [1921], p. 532-546), on es refereix, ultra al català (inclòs l'alguerès), al castellà, al provençal i a l'aragonès.

I com a curiositat afegirem que l'any 1923 formava part de la plantilla de tècnics de l'IEC amb un sou de 225 pessetes, suposem que anual.

L'any 1924 van canviar molt les coses en general per al país i en particular per a Josep M. de Casacuberta. Com a conseqüència del cop d'estat militar del general Miguel Primo de Rivera, de caràcter anticatalà, el 13 de setembre de 1923, i malgrat el suport explícit que rebé de Puig i Cadafalch, aquest deixà el càrrec de president de la Mancomunitat la vigília de Nadal de 1923 i el 30 de gener foren designats president Alfons Sala i Argemí i Darius Rumeu i Freixa, baró de Viver,

5. Lluís CALVO I CALVO, *Tomàs Carreras i Artau o el tremp de l'etnologia catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, p. 112; Antoni GRIERA, «L'Alguer (record d'una missió lingüística)», a *Hojas dispersas: Miscelánea de homenaje dedicada a Monseñor Antonio Griera*, Sant Cugat del Vallès, 1950, p. 41-49.

6. Consultable al Servei de Documentació i Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans.

conseller de Cultura, ambdós espanyolistes, des d'on promogueren la creació d'una comissió inspectora, aprovada el 10 d'abril de 1924, per tal de fiscalitzar el funcionament administratiu i científic de l'Institut des de la seva creació a fi d'asfixiar-lo (Balcells i Pujol, 2008, 1, p. 199-228).

En aquest context, les activitats de l'Oficina devien quedar pràcticament congelades, si bé sabem que les Oficines Lexicogràfiques, convertides en Servicio de Investigaciones Filológicas, tenien un pressupost els anys 1925-1926 de 28.000 pesetes, «que servien estrictament per cobrir els sous del director (Fabra), dels tècnics (Griera, Montoliu i Guanyavents), d'un auxiliar de direcció (Casacuberta) i tres oficials (Torres, Casas i Raig)» (Balcells i Pujol, 2008, 1, p. 207).

Sense deslligar-se del tot de l'IEC, Josep M. de Casacuberta, el 1924, probablement d'acord amb Fabra i amb altres membres de l'IEC com Lluís Nicolau d'Olwer i Ramon d'Alòs-Moner, amb els quals figura en el projecte de creació d'un diccionari del llatí medieval presentat a la Unió Acadèmica Internacional (on havia ingressat l'IEC el 1923) (Balcells i Pujol, 2008, 1, p. 225), va prendre una decisió transcendental, la de crear l'Editorial Barcino, amb esperit de servir la cultura catalana, de la qual us parlarà avui Josep Massot, i a la qual a partir de llavors es dedicarà preferentment.

Represa la normalitat de l'IEC el 1930, després de la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera, i sobretot amb l'adveniment de la República i de la Generalitat el 1931, Josep M. de Casacuberta no es desentengué del tot de les feines de l'IEC, però hi fou substituït progressivament per Joan Coromines.

Joan Coromines, nascut el 21 de març de 1905, és a dir, vuit anys més jove que Casacuberta, va tenir una formació paral·lela a la d'aquest, que li féu de mentor i precursor. Així, també per influència familiar Coromines va començar la carrera universitària a la Facultat de Dret, però per vocació personal continuà els estudis a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

Implicat en el complot de Garraf contra Alfons XIII de 1925, Joan Coromines s'hagué d'exiliar i, orientat per Casacuberta, seguí els passos que havia fet aquest i aprofità l'exili per ampliar estudis a Montpeller i a Zuric.⁷

De retorn, l'any 1930, es va incorporar a les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC, on també substituï Casacuberta en el camp de la toponímia i l'onomàstica (Balcells i Pujol, 2008, 1, p. 295). Amb tot, la substitució fou progressiva. Així, sabem que aquell mateix any: «El servei del mapa de Catalunya també depenia de la SHA [Secció Històrico-Arqueològica] i va ser reorganitzat pel Consell de Cultura com a servei cartogràfic de Catalunya. El director, Ferrer de Franganillo, per decisió de la SHA, es va coordinar amb la SF [Secció Filològica] en la qüestió dels noms de lloc

7. Veg. Josep FERRER i Joan PUJADAS (cur.), *Epistolari Joan Coromines & Josep Maria de Casacuberta*, Barcelona, Fundació Pere Coromines, Curial, 2005.

i va posar-se d'acord amb Joan Coromines, Pau Vila i Josep M. de Casacuberta per resoldre els problemes de toponomàstica del mapa» (Balcells i Pujol, 2008, 1, p. 276-277). I també figura Casacuberta, junt amb Pompeu Fabra i Joan Coromines, en la ponència formada per a complimentar l'encàrrec que la Secció Filològica de l'IEC rebé de la Generalitat per decret del 20 d'abril de 1931 de revisar i normalitzar lingüísticament els noms dels municipis de Catalunya, el resultat del qual fou la *Llista de noms dels municipis de Catalunya* publicada per la Generalitat el 1933.

Aquest relleu personal és ben palès en la introducció de Joan Coromines de l'article signat per ambdós «Materials per a l'estudi dels parlars aragonesos. Vocabulari», publicat el 1936 al *Butlletí de Dialectologia Catalana*:⁸ «L'any 1922, el meu amic Josep M. de Casacuberta va fer en alguns pobles de l'Alt Aragó una enquesta dialectològica servint-se principalment del qüestionari de l'*Atlas lingüístic de Catalunya*. M'ha semblat interessant d'ordenar i donar a conèixer aquests materials, que contenen dades totalment desconegudes sobre uns parlars tan instructius per a l'estudi del català» (p. 158); i també en l'esborrany d'una carta manuscrita de Joan Coromines datada l'11 de gener de 1933 adreçada a Enric Arderiu, que es conserva a l'Arxiu de l'IEC, on diu que li escriu «A indicació del meu amic Josep M. de Casacuberta i per encàrrec d'ell i del Sr. Pompeu Fabra», en relació amb el toponim la Sentiu.

Després de la guerra espanyola el treball onomàstic iniciat a l'IEC fou assumit personalment per Coromines, com es dedueix de les seves paraules de presentació «A tall de pròleg» de l'*Onomasticon Cataloniae*:⁹

Quan, el 1931, decidírem de posar en marxa aquesta vasta empresa, poguérem comptar no sols amb els materials toponímics i antroponímics prou abundants que teníem ja reunits des de 1925, sinó també amb les col·leccions aplegades amb la mateixa intenció per En Josep M. de Casacuberta, predecessor nostre en l'Oficina de Toponímia i Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Després dels anys 1931 a 1939, en què ja ens havíem dedicat activament a l'arreglada de materials per a l'*Onomasticon*; a partir de 1939, encara que exiliat a París o a Amèrica, no vam deixar mai de treballar sobre els materials recollits, que ens havíem emportat amb nosaltres, i d'enriquir-los amb nous despullaments de documents i de textos antics i moderns [...]. Combinant tots aquests materials amb els recollits per En Casacuberta vers 1921-1923, el manuscrit dels quals ens va ser cedit, una zona molt vasta, corresponent als territoris de 2.000 municipis (més de 3.000 pobles) ha estat completament explorada, 1.600 enquestats per mi mateix i 394 pels nostres col·laboradors.

8. JOAN COROMINES i JOSEP M. DE CASACUBERTA, «Materials per a l'estudi dels parlars aragonesos. Vocabulari», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XIV (1936), p. 158-183.

9. JOAN COROMINES *et al.*, *Onomasticon Cataloniae*, vol. 1, Barcelona, Curial, 1989, p. VII-VIII.

L'amistat entre Josep M. de Casacuberta i Joan Coromines es mantingué totstemp amb la màxima cordialitat malgrat la diferència de caràcter, o potser per això, discret i reflexiu el de Casacuberta i abrandat el de Coromines, encara que en la comunicació personal sempre es tractaven de vós, ja fos pel costum de l'època ja fos per a mantenir un cert distanciament, que en qualsevol cas no sembla justificat per la diferència de set anys d'edat. Ultra el fet que Casacuberta publicqués a la seva Editorial Barcino entre els anys 1965 i 1970 els *Estudis de toponímia catalana*, volums I i II, de Joan Coromines, aquesta relació es palesa en la correspondència mútua aplegada en el llibre a què ens hem referit, i sobretot en els textos següents que s'hi inclouen: d'una banda, les paraules prèvies de Josep M. de Casacuberta a la dissertació «El català, llengua de la Ribagorça», de Joan Coromines (14 de febrer de 1967), i de l'altra, «Sense Casacuberta, seríem al segle XIX»,¹⁰ de Joan Coromines, publicat el 1985, amb motiu de la mort de Casacuberta, a *El Temps* (València), on reconeix que «jo no haguera fet res si no és per ell, que va ser una mica, bastant, el meu mestre» (p. 348).

Les relacions de Josep M. de Casacuberta amb l'IEC en el període franquista tenen un caràcter diferent de les del període anterior. D'entrada direm que malgrat que l'any 1952 havia rebut el Premi Jacint Verdaguer d'aquesta institució i que mantenia l'amistat personal amb molts dels seus membres, sobretot, com hem dit, amb Joan Coromines, que n'era membre des del 25 de maig de 1950, Casacuberta es resistia a entrar-hi, com descriuen Albert Balcells, Santiago Izquierdo i Enric Pujol:

Un darrer nom cal esmentar en aquest balanç dels nomenats a la fi de la dècada dels cinquanta: l'erudit i editor Josep M. de Casacuberta, ja estretament vinculat a l'Institut de preguerra (a l'Oficina de Toponímia i Onomàstica). En la represa del 1942, el seu nom fou proposat per Aramon com a nou membre, però aleshores declinà el nomenament, segurament perquè temia que la reacció dels exiliats fos adversa, i també per a no dificultar la vida de l'Editorial Barcino, a la represa de la qual es va consagrar. A la primera meitat de la dècada següent, pels volts del 1954, el seu nom reaparegué com a candidat a petició de Joan Coromines, que confiava molt en ell i que aspirava a una correlació de forces que li fos més favorable a la SF. Sembla que la candidatura de Casacuberta era benvista per tothom (Riba, Aramon, Bohigas, Nicolau d'Olwer...) però que era ell qui no la volia acceptar adduint la mateixa raó que havia donat anys abans. La insistència de Coromines perquè acceptés durà molt de temps i Casacuberta no cedí fins al 1958, segurament per evitar una possible ruptura al si de la Secció. En aquest sentit, Coromines havia escrit a Nicolau d'Olwer el 21 de febrer del 1957: «Si ell persistís a no voler acceptar seria molt difícil d'arribar a una

10. JOAN COROMINES, «Sense Casacuberta, seríem al segle XIX», *El Temps*, II, núm. 38 (11-17 març 1985), p. 39-42.

solució acceptable per a tots». Albert Manent ha explicat que fou testimoni de com en una reunió clandestina dels Jocs Florals feta a casa de Miquel Saperas, poc abans del seu nomenament efectiu del 1958, Carles Riba li va dir a Casacuberta: «Ara sí que no ens podreu dir que no». El 1960 Casacuberta assolí la categoria de numerari (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 75).

Cal dir també que Casacuberta ja formava part com a soci de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, creada el 2 d'abril de 1946, la vitalitat de la qual fou molt intensa als anys quaranta i cinquanta (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 98).

El període de major activitat de Casacuberta a l'IEC en aquesta etapa s'estén des del 27 de juny de 1958, en què fou elegit, fins al 1975, en què va demanar de ser considerat inactiu (emèrit diríem ara) per motius de salut, i sobretot en els anys de 1962 a 1973, en què ocupà el càrrec de vicepresident de la SF (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 139).

Els temes més importants de l'activitat de Casacuberta en l'IEC durant aquest període queden ben reflectits en la correspondència entre Casacuberta i Coromines, resumida per Josep Ferrer i Joan Pujadas:

A partir de 1958, quan Casacuberta s'incorporà per mèrits propis a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, bona part de la correspondència es decanta cap al tema de l'actuació d'aquesta secció. Durant el semestre en què Coromines era absent de Catalunya, Casacuberta era l'encarregat d'informar Coromines sobre el funcionament de la Filològica. Són temes de conversa epistolar les gestions per a l'elecció de nous membres (Moll, Sanchis Guarner i J. V. Foix), la constatació de dues tendències, una de més liberal encapçalada per Coromines i que compta amb el suport, tot i que no sempre incondicional, de Casacuberta, i una altra de més conservadora, presidida per R. Aramon (c. 47, 49 i 52); les discussions sobre la secció gramatical d'E. Artells a *Serra d'Or* (c. 50); l'elaboració d'una mena de fulls circulars volants adreçats al gran públic amb els acords i recomanacions de la Secció Filològica (c. 54, 55, 61, 62, 64, 66, Annex 19 i 24); la susceptibilitat a flor de pell de Coromines davant el temor de no ocupar dins el si de la Filològica el paper dirigent que creia que li corresponia per la seva preparació i per ser l'hereu intel·lectual de Pompeu Fabra, tot i les negacions de Casacuberta: «Aneu molt lluny d'osques en pensar que no us hi volen. Feu-me el favor d'allunyar del vostre magí una absurditat semblant» (c. 59, Barcelona, 3-III-1962; cf. també c. 53, 57, 58, 78 i Annex 18); com també les fortes discrepàncies de Coromines envers el nomenclàtor del País Valencià de M. Sanchis Guarner, que publicà l'Institut d'Estudis Catalans, bàsicament per la distribució comarcal que s'hi feia (c. 68, 73 i Annex 25). Un altre dels temes, en què Casacuberta va jugar un paper important, va ser el perill, finalment no consumat, que la Diputació de Barcelona franquista entrés a formar part d'aquesta institució (c. 79, Annex 26 i 27) (Ferrer i Pujadas [cur.], 2005, p. 18).

Cal dir a més que quan la SF acordà, el 1961, l'expedició de certificats d'aptitud per a professors de llengua catalana, fou creada per a aquest objecte la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC), formada per tres membres de la Secció Filològica —Aramon, Casacuberta i Coromines— i tres professors acreditats en llengua catalana —Triadú, Artells i Miracle— (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 178).

També dins d'aquest període hem de constatar que el febrer de 1963 es creà la primera Junta Consultiva d'Òmnium Cultural, de la qual formà part Casacuberta junt amb altres membres numeraris de l'IEC.

El mateix any 1963 Casacuberta va subscriure la petició al vicepresident del Govern espanyol que demanava l'ensenyament en català a les escoles, premsa en català i el seu ús en totes les corporacions (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 180).

I en relació amb l'estatut jurídic de l'IEC i amb les possibles relacions amb la Diputació de Barcelona que plantejà Ramon d'Abadal el desembre de 1964:

Casacuberta parlà en nom de la SF i manifestà acord amb d'Abadal en la necessitat que l'IEC tingués un reconeixement com les altres acadèmies barcelonines com la de Bones Lletres i la de Medicina. Però advertia dels perills d'una dependència com la de 1907. Qualsevol canvi de president de la Diputació —i depenia del govern— podia tirar per terra el que havia fet l'anterior i capgirar o suprimir l'IEC. Per a Casacuberta, calia un estatut com el de la Real Academia Gallega, fundada el 1906, que rebia una petita subvenció del govern i tenia una estructura similar a l'Institut: membres cooptats i no socis; a més, no depenia de cap diputació ni ajuntament i funcionava com un organisme plenament independent (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 203).

D'acord amb aquest criteri, quan el Ple de l'IEC del 12 de novembre de 1966 decidí respondre amb una carta a les proposicions del president de la Diputació de Barcelona d'establir relacions amb l'IEC, Casacuberta manifestà desacord amb el contingut de la carta i féu constar la seva abstenció (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 206). En aquesta línia, Casacuberta, malgrat la seva moderació, havia escrit a Coromines el 16 d'octubre de 1964: «Actualment la vida de l'Institut està amenaçada per un conflicte gravíssim: la possible intromissió de la Diputació. Acaben d'enfosquir el panorama l'actitud de l'Abadal i la possibilitat que d'altres membres influents el secundin» (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 201). Sens dubte es recordava de l'actitud de la Diputació amb l'IEC durant la dictadura de Primo de Rivera, que va viure directament.

La darrera gestió coneguda de Casacuberta en relació amb l'IEC fou la proposta de publicar a la «Col·lecció Popular Barcino» un llibret amb les addicions i modificacions posteriors a la primera edició del Fabra aprovades per la SF (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2008, II, p. 150).

Pòstumament, el 1986 la SF va publicar el llibre d'estudis sobre Verdaguer de Josep M. de Casacuberta, de què us parlarà Josep Massot.

JOSEP MORAN I OCERINJAUREGUI
Membre de la Secció Filològica
Director de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC

BIBLIOGRAFIA

- A[LCARAZ], J[oan]. *Els Premis d'Honor de les Lletres Catalanes*. [S. ll., s. a.], p. 85-90. [A la coberta 25 Premis d'Honor, 1969-1993, *Omniū Cultural*]
- BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric. *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. I: 1907-1942. 1a reimpr. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008.
- BALCELLS, Albert; IZQUIERDO, Santiago; PUJOL, Enric. *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. II: *De 1942 als temps recents*. 1a reimpr. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008.
- FERRER, Josep; PUJADAS, Joan (cur.). *Epistolari Joan Coromines & Josep Maria de Casacuberta*. Barcelona: Fundació Pere Coromines: Curial, 2005.